

Trøndelag Forskning og Utvikling

Trøndelag R & D Institute

Stiftinga Hilmar Alexandersen

Nettverksenter for immateriell kulturarv

Roald Lysø

TFoU-arbeidsnotat 2018:113

Tittel : Stiftinga Hilmar Alexandersen.
Nettverkssenter for immateriell kulturarv

Forfatter(e) : Roald Lysø

TFoU-arbeidsnotat : 2018:113

ISSN : 1890–6818

Prosjektnummer : 2918

Oppdragsgiver : Stiftinga Hilmar Aleksandersen

Kontaktperson : Johan Einar Bjerkem

Oppdragets størrelse: 70.500 + mva

Prosjektleder : Roald Lysø

Medarbeider(e) : Morten Stene

Foto forside : Hilmarfestivalen

Sammendrag : Kort sammendrag

Emneord : Kulturarv, Immateriell

Dato : Desember 2018

Antall sider : 34

Status : Offentlig

Utgiver : Trøndelag Forskning og Utvikling AS
Postboks 2501, 7729 STEINKJER
Telefon 74 13 46 60

FORORD

Dette arbeidsnotatet er en kortfattet oppsummering av arbeidet med å finne grunnlag for å etablere et nettverksenter for immateriell kulturarv hos Stiftinga Hilmar Alexandersen i Steinkjer.

Notatet viser tilbake til forprosjektet «Midtnorsk senter for immateriell kulturarv» (Stene 2017) og gjør rede for møter, drøftinger og prosesser som er gjennomført på ferden mot en konklusjon om behovet for, grunnlaget for, innhold og organisering av det vi nå har kalt et nettverksenter med Stiftinga Hilmar Alexandersen som mellomromsaktør.

For å koble til, vise og synliggjøre og begrunne nødvendigheten av og innholdet i etableringen av et nettverksenter for immateriell kulturarv trekker vi i kapittel 3 fram noen tema og prioriteringer fra to stortingsmeldinger fra Kulturdepartementet: Meld. St. 8 (2018-2019) – Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida og fra Meld. St 10 (2018-2019) – Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig.

Prosjektet hadde en ramme på kr 70.500.

Ved TFoU har Roald Lysø vært prosjektleder med Morten Stene som samtalepartner. Hos oppdragsgiver har Johan Einar Bjerkem vært aktiv medarbeider og innspiller.

Steinkjer, desember 2018

Roald Lysø
prosjektleder

INNHold

	side
FORORD	i
INNHold	ii
FIGURLISTE	iv
1. Innledning	1
2. Immateriell kulturarv	3
2.1 Unescos konvensjon for vern av immateriell kulturarv	3
2.2 Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen	3
2.2.1 Virksomhetsideen er å være nettverksentreprenør	4
2.3 Stiftinga Hilmar Alexandersen som vert	4
2.4 Innsatsområder	4
Folkemusikk og folkedans	5
Muntlige fortellinger	5
Tradisjonelt håndverk	6
2.5 Behov	6
2.6 Klyngebasert forretningsmodell	7
2.7 Organisering	7
3. 2018 – To stortingsmeldinger om kultur og frivillighet	9
3.1 Det frivillige kulturliv - Demokratisk og kulturell deltakelse	9
3.2 Nasjonale kulturpolitiske mål	10
4. Kartlegginger og aktiviteter	14
4.1 Møter, drøftinger og idéskaping hos sammen med (fysiske møter og Skype-møte):	14
4.1.1 Innspill fra ulike arrangement	17
5. Konklusjon	21
5.1 Nettverksenter for immateriell kulturarv	21
5.1.1 Senterets berettigelse	22
5.1.2 Visjon og mål	22
5.1.3 Eierskap og organisering	22
5.1.4 Fagkompetanse og ressursbank	24
5.1.5 Kompetanse om organisering og ledelse	24
5.1.6 Nettverkskompetanse	25
5.2 Aktiviteter og retning	26
5.2.1 Hvem er senteret til for	26
5.2.2 Aktiviteter og metoder	26

5.2.3	Utdanning, formidling og synliggjøring	26
5.2.4	Anvendelse av teknologi og teknologiske løsninger	26
5.3	Oppstart – pilotprosjekt	27
	LITTERATURLISTE	28

FIGURLISTE

Figur	side
Figur 2.1 Senter for immateriell kulturarv	8
Figur 4.1 Nettverksenter for immateriell kulturarv	21

1. INNLEDNING

Utgangspunktet for prosjektet var beskrivelsen av prosjektet i søknad til Inn-Trøndelag regionalt næringsfond der Stiftinga Hilmar Aleksandersen oppgir følgende prosjektmål:

- *Vi har som mål å ta ein regional/ nasjonal rolle som ressurscenter og nettverksentreprenør for Immateriell kulturarv. Satsinga på folkemusikk og folkedans skal vidareutviklast, og i tillegg vil vi utvikle tiltak og innsatsar innanfor følgjande tema : 1) Munnlege fortellingar, tradisjonar og uttrykk og 2) Tradisjonelt handverk.*
- *Gjennom å styrke arbeidet for immateriell kultur vil vi arbeide for å auke stoltheit og bulyst i regionen.*
- *Gjennom å ta utgangspunkt i dei 3 stillingane stiftinga har i dag vil vi arbeide for å auke til et antall stillingar som gjer at ressurscenteret blir rusta for å fylle rolla si. Forprosjektet peika på at det truleg må være om lag 11 stillingar i Stiftinga si regi når senteret er fullt ut etablert. Det å finne ein god form for organisering vil være eit viktig mål i dette arbeidet.*
- *Det er nødvendig med en grundig drøfting og forankring av rollen senteret skal eller kan ta. Lykkes en med etableringa, utvikling av nettverk og klynger og rolla som nettverksentreprenør trur vi at dette i neste omgang vil kunne føre til auke i arbeidsplassar og aktivitet i regionen også utanfor Stiftinga.*

For å nå disse målene ble det satt opp følgende hovedaktiviteter – nedenfor kalt arbeidspakker (AP).

AP1: Konkretisering av dei tre moglege satsingsområdene med forslag til tiltak, organisering og økonomi.

TFoU har ansvar for arbeidspakken. Arbeidet organiseres med utgangspunkt i forprosjektrapport om «Midtnorsk senter for immateriell kulturarv» (Stene, 2017).

Aktiviter:

1. Drøftinger, analyser og prosessarbeid i tett samarbeid med ansatte i Stiftinga. Eget prosessarbeid i styret for stiftinga.
2. Rolleavklaring. Drøftinger/prosess med sentrale samarbeidsparter innen feltet Immateriell kulturarv. Mål: Avklare felles interesser og eventuelle interessemotsetninger. Skape grunnlag for felles forståelse og legitimitet for arbeidet.
3. Markedsavklaring. Vurdere grunnlaget for å realisere satsingsområdene alene eller i samarbeid med andre aktører innen feltet.

Resultat:

- 1) Forslag til innhold i satsingsområdene – produkter og leveranser.

- 2) Forslag til tiltak som må gjennomføres for å videreutvikle eller utvikle/etablere satsingsområdene
- 3) Forslag til organisering av virksomhet og arbeidet med satsingsområdene, herunder økonomiske forutsetninger gjennom etableringsløpet

AP2: Gjennomføring av forankringsprosess nasjonalt, regionalt og lokalt for å finne finansiering

Stiftinga har ansvaret for denne arbeidspakken. TFoU bidrar med faglig bistand med utgangspunkt i resultatene fra arbeidspakke 1.

Aktiviteter: Presentasjon av konsept og begrunnelser i møte med viktige aktører for å skape legitimitet og grunnlag for finansiering.

2. IMMATERIELL KULTURARV

Arbeidet med prosjektet tok utgangspunkt i innhold og anbefalinger fra rapporten «Forprosjekt: Midtnorsk senter for immateriell kulturarv» (Stene 2017). Nedenfor har vi trukket fram noen punkter vi har lagt til grunn for vår forståelse av fagområdet immateriell kulturarv.

2.1 Unescos konvensjon for vern av immateriell kulturarv

Unescos konvensjon for vern av immateriell kulturarv har fem domener/tema-områder:

- Muntlige fortellinger, tradisjoner og uttrykk
- Utøvende kunst (f.eks. musikk, dans, teater)
- Sosiale skikker, ritual og høgtidsfester
- Kunnskap og praksis som gjeld naturen og universet
- Tradisjonelt håndverk

I vårt arbeid har vi vurdert om hva og på hvilken måte et senter for immateriell kulturarv bør prioritere dersom senteret skal kunne få oppslutning, legitimitet og kunne levere tjenester interessentene har behov for, blir fornøyde med og bidrar til utvikling av område.

2.2 Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen

Holm (2016) sin gjennomgang av nasjonale og internasjonale studier på området viser at kulturarv er en ressurs i samfunnsutviklingen. Holm har sett spesielt på materiell kulturarv – avgrenset til bruk og verne av eldre bygninger. I Holms arbeid fremheves det at *materiell og immateriell kulturarv* henger så tett sammen at det kan være vanskelig å skille dem fra hverandre, noe som også understrekes hos Stene (2017) - spesielt innen området tradisjonelle håndverksfag.

Entusiasme og vilje blant prosjektlederne og private eiere ble i evalueringen av Riksantikvarens verdiskapingsprogram pekt på som suksesskriterier og muligheter for mulig økonomisk verdiskaping med grunnlag i kulturarv og kulturmiljøer. Her snakkes det om at den mentale innstillingen er avgjørende. Proaktive og kontaktsøkende drivere synes som en stor fordel (Rambøll Management Consulting, 2012).

Et annet suksessforhold er knyttet til nettverksbygging. Dette er særlig aktuelt for små bedrifter med få ansatte og lav omsetning. Rambøll viser spesielt til konkurransefordelene som ligger i en bærekraftig utvikling og fenomenet autentisitet (Rambøll Management Consulting, 2012).

Riksantikvarens verdiskapingsprogram mer en økonomisk verdiskaping som viktig (Riksantikvaren, 2011; St. meld. 16 (2004-2005), 2005). Fire områder trekkes fram:

- Økonomisk verdiskaping
- Miljømessig verdiskaping
- Sosial verdiskaping
- Kulturelle verdiskaping

2.2.1 Virksomhetsideen er å være nettverksemprenør

I rapporten om etablering av et regionalsenter for immateriell kulturarv foreslås det å bygge på *innovasjonsfaglig* tenking og å organisere sentret basert på en *klynge*logikk. Det betyr at en har ambisjon om at senteret skal fungere som en utviklingsmekanisme for deltagerne gjennom komplementaritet, kunnskapsflyt og innovasjonspress/utviklingskultur. At senteret betraktes som en klynge gir føringer for tenking rundt ledelse og drift.

Her pekes det på at rollen for senteret blir å være en *nettverksemprenør* og ivareta oppgaver som å få aktørene til å møtes, skape gjensidig forståelse og iverksette aktiviteter.

Virksomhetsideen til et slikt senter for immateriell kulturarv blir i rapporten omtalt som å være en *nettverksemprenør* og *mobilisere ressurser etter klyngeprinsippet, for vern av immateriell kulturarv gjennom bruk.*

2.3 Stiftinga Hilmar Alexandersen som vert

Stiftinga Hilmar Alexandersen anses som en god vert for et slikt senter fordi:

- Organisasjonen er en ikke-offentlig virksomhet, noe som gir et mulig handlingsrom.
- Stiftinga har vist gjennom arbeidet med Hilmarfestivalen at de forstår hva som ligger i levende og praksisnært vern. Man har klart å bygge opp Hilmarfestivalen som vernemekanisme og gjennom det både ivareta tradisjonene, fornye uttrykket, organisere frivillige og skape interesse.
- Stiftinga har kompetanse (kunnskap, evne og vilje) til å ta dette arbeide til nye områder, gjennom utvikling og utprøving av nye metoder og videreutvikle rollen som nettverksemprenør.

2.4 Innsatsområder

Forprosjektet hadde som bestilling at arbeidet primært skulle se på uttrykksformene: utøvende kunst – med basis i folkemusikk, muntlige fortellinger og tradisjoner og tradisjonelt håndverk. I oppfølgingsprosjektet har vi hatt dette med oss, men samtidig valgt å ikke la dette begrense vurderingene av områder og muligheter, blant annet har

vi vurdert områder som *Sosiale skikker, ritualer og høgtidsfester samt opplevelser og Kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet* – se kapittel 5.

Nedenfor presenterer vi noen korte oppsummeringer fra forprosjektet om de tre innsatsområdene som det da ble pekt på:

Folkemusikk og folkedans

Stiftinga Hilmar Alexandersen har allerede en markert rolle i forvaltning av utøvende kunst innen folkemusikk og folkedans gjennom Hilmarfestivalen og Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans. Måten denne oppgaven forvaltes på er i stor grad levende og praksisnært vern slik Unesco-konvensjonen bruker begrepene ved utstrakt bruk av frivillige, høy grad av fornying og et betydelig innslag på barneaktiviteter og rekruttering - og i stor grad etter «nordtrøndermodellen» med å blande profesjonelle og amatører.

Muntlige fortellinger

Muntlige fortellinger som immateriell kulturarv oppfattes av mange som «uvanlig». Det gjør at fokus på områdets betydning som kulturarv blir viktig i seg selv. Det er få miljø som arbeider eksplisitt med forvaltning av muntlig tradisjon som kulturarv både nasjonalt og regionalt. Det blir derfor viktig å knytte sammen, og få til samspillet mellom, de som finnes og være de nasjonale miljøenes lokale bindeledd og stimulere til proaktiv forvaltning.

Sagomuseet i Ljungby i Sverige er et unikt eksempel på proaktiv forvaltning av muntlige tradisjoner. Stiftinga Hilmar Alexandersen har kompetanse på fortellerpedagogikk og har relasjoner til Sagomuseet. Sagomuseet har mange ideologiske og institusjonelle fellestrekk med Stiftinga Hilmar Alexandersen i sitt nytte- og verdiskapingsperspektiv: Bygget rundt en ideell stiftelse, et lokalt forankret idegrunnlag, har en festival som kjerneaktivitet og videreutvikler kjerneaktivitet til verdiskapende tjenester i samfunnet.

Samisk kultur er i stor grad basert på muntlige tradisjoner, og de samiske kompetansemiljøene blir viktige samarbeidspartnere. Bibliotekene har en viktig grasrotrolle når det gjelder muntlig formidling. Teater og mediebransjen er de viktigste kompetansemiljøene i arbeidslivet.

Muntlige fortellinger er et område som har mange likhetstrekk med utøvende kunst som beskrevet foran, både når det gjelder områdets modenhet, struktur og innhold. Det gjør at det er et potensial for synergi og samspillseffekter blant annet på metodesiden.

Tradisjonelt håndverk

Tradisjonelt håndverk er et område der det skjer mye, og som er mangfoldig. Området er nært knyttet til materielle uttrykk, det er et marked (næring) og det finnes utdanningsmuligheter (men rekruttering er en stor utfordring) og det er en del sentrale miljøer i region med fokus på håndverkssiden i immaterielt kulturarv. Det er en stor frivillig sektor. Det offentlig er inne både som forvalter og kunde. Samtidig er det innen området ulike logikker: tradisjonelle håndverksfag, maritim kulturarv, husflid, landbruk/husholdningsteknikker/matlaging etc.

2.5 Behov

Det er et behov for koordinering av arbeid med immateriell kulturarv og lærings- og delingsarenaer. Det snakkes mye om nettverk, ut fra logikken at felleskap er en metode. I forprosjektet pekes det på at rollen til et slikt senter blir å være et permanent nav, og fylle ut mellomrommene mellom de ulike aktørene – både mellom enkeltaktører og mellom forvaltningsnivåene (nasjonal, regionalt, lokalt).

Det er en underliggende skepsis til «en aktør til». Kritisk for et slikt senter er derfor å oppnå legitimitet i miljøene, at det viser seg nyttig gjennom å understøtte de andre aktørene. Nøkkelen ligger i å få til stimulering av dimensjonen *kunnskap i* og spille sammen med aktørene om bruken av kunnskap.

For å sikre Norges forpliktelser i henhold til Unesco-konvensjonene foreslår Grøndahl (2016) at staten tar det økonomiske ansvaret for å forvalte den immaterielle kulturarven, at det etableres et nasjonalt koordineringsledd og at det opprettes regionale sentre¹ med administrerende og samordnende funksjoner.

Gjennomgående ligger det i dette å ha oversikt over kunnskap og kompetanse om ressurser, dele og synliggjøre, stimulere til aktivitet og informere/kommunisere. Innenfor handlingsbåren kunnskap og kompetanse er felleskap en metode (Falk, 2013) og en måte å forstå spillereglene på (trading) (Roland, 2013). Fortellerverdenen har sin pedagogikk (Bjerkem, et al., 2004) og dansen og musikken krever bruk (Bakka & Stranden, 2013). Fokuset for senteret må være *kunnskap i* – altså praksisene, men samtidig å stimulere til at det utvikles og dokumenteres *kunnskap om* de forskjellige områdene.

Det er på *gjøre*-nivåene (*kunnskap i*) vi finner de viktigste oppgavene for et senter i immateriell kulturarv. Det innebærer blant annet å lage arenaer for å *gjøre*, stimulere

¹ Begrepet senter betyr at noe er konsentrert. Som sådan er det et godt begrep på det vi snakker om her. Men begrepet gir også assosiasjoner til noe stedlig og fysisk. I mangel av noe bedre ord velger vi å bruke begrepet, men understreker at det henviser på en konsentrasjon av funksjoner, i betydning et nav (hub) eller et koblings- og samlingspunkt.

til profesjonalisering av og ikke minst stimulere interesseområdet og frivilligheten på området – den kreative allmenningen (Ekmann, 2010; Lønning, 2007). I dette ligger blant annet rekruttering.

2.6 Klyngebasert forretningsmodell

I forprosjektet legges det til grunn at en skal bygge på innovasjonsforskningen når virksomhetsmodellen² for et slikt senter drøftes (Stene & Lysø, 2016). Et utgangspunkt kan være å tenke på senteret som en organisert klynge (klynge-logikk), i betydningen å «organisere» bedrifter og institusjoner som er knyttet sammen på ulike måter og at senteret skal fungere som en utviklings- eller oppgraderingsmekanisme – ressurs – for deltagerne gjennom komplementaritet, kunnskapsflyt og innovasjonspress/ utviklingskultur.

For å stimulere til samhandlingsutvikling har det vært prøvd ut såkalte nettverksentreprenører med godt resultat (Carlson & Sletterød, 2010; Sletterød & Carlson, 2014). Fellesnevneren for arbeidet til nettverksentreprenøren er å koordinere, skape muligheter og få ting til å skje. Forskere har utledet tre kritiske egenskaper og roller for nettverksentreprenørene (Sletterød & Carlson, 2014):

- Mellomromsrollen er knyttet til det å få bedriftene/aktørene til å møtes og at de riktige bedriftene/aktørene møtes.
- Mekleroppgaven er arbeidet med å skape en gjensidig forståelse for temaet og oppgavene.
- Kunnskapsfunksjonen er å sørge for at de riktige arbeidsoppgavene blir satt på dagsorden til rett tid og sørge for at arbeidet bringes framover.

Kjernekompetansen til nettverksentreprenøren er evnene til å holde laget sammen og få ting til å skje.

Forretningsideen til regionalt senter for immateriell kulturarv, slik den ble presentert i forprosjektet, er å være en nettverksentreprenør og mobilisere ressurs etter klyngeprinsippet, for vern av immateriell kulturarv gjennom bruk.

2.7 Organisering

Forprosjektet konkluderer med at et viktig suksesskriterium for et slikt senter er at det etableres i tilknytning til eksisterende miljø. Stiftinga Hilmar Alexandersen har vist seg både levedyktig og utviklingsorientert i arbeidet med Hilmarfestivalen og Midtnorsk

² Virksomhetsmodell (forretningsmodell) vil si den indre logikken og dynamikken i senteret, måten det operer på og måten det skaper verdi for interessentene (Knudsen et al., 2015; Stene & Lysø, 2016).

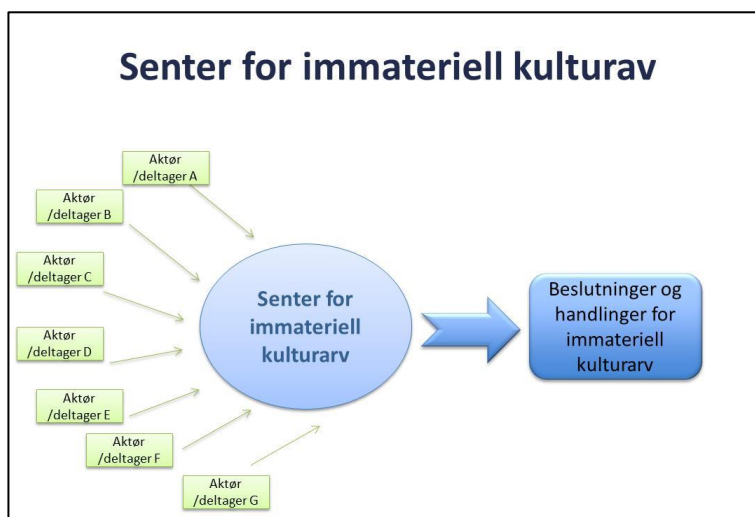
senter for folkemusikk og folkedans, og er derfor et egnet miljø å bygge videre på for et midtnorsk senter for immateriell kulturarv.

Senteret bør ha en rolle som et nettverksbasert samarbeidssenter hvor perspektivet er å gjøre andre god gjennom kunnskap, møteplasser og aktiviteter. Spesielt viktig vil det være å styrke frivilligheten. Dette innebærer både samarbeid og samhandling med frivilligheten, kunnskapsmiljøer, næringslivet og ulike offentlige og politiske institusjoner.

Et tredje kriterium er at et slikt senter etableres med en langsiktig (varig) perspektiv. Prosjektlogikker, som pr. definisjon er tidsavgrensede, er ikke egnet til kontinuerlige oppgaver basert på tillit. Derimot kan prosjekter være egnet til målrettede utviklingsoppgaver, gitt at videreføringen etter endt prosjekt er en premiss ved oppstarten.

I forprosjektet blir det også anbefalt at det rundt et slikt senter bør etableres fagråd og sikre politisk forankring gjennom representasjon. Om dette skal være rådgivende eller styrende organer må avklares når med vet realitetene og premissene for et senter. Her vil det også kunne stilles premisser fra eventuelle finansiører.

Figuren nedenfor er en illustrasjon av hvordan en i forprosjektet så en for seg et Senter for immateriell kulturarv

Figur 2.1 Senter for immateriell kulturarv

3. 2018 – TO STORTINGSMELDINGER OM KULTUR OG FRIVILLIGHET

For å koble til, vise og synliggjøre og begrunne nødvendigheten av og innholdet i etableringen av et nettverksenter for immateriell kulturarv trekker vi fram noen tema og prioriteringer fra to stortingsmeldinger fra Kulturdepartementet, 1) den nye kulturmeldinga - Meld. St. 8 (2018-2019) – Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida og 2) den nye frivillighetsmeldinga - Meld. St 10 (2018-2019) – Frivilligheita – sterk, sjøvlstendig, mangfaldig.

I kulturmeldingen pekes det på kulturens samfunnsbyggende kraft og at kunst og kultur kan skape refleksjon og innsikt om verdier, samfunnet og hva det vil si å være individ i et samfunn. Kulturarven representerer både felles historie og store økonomiske og kulturelle verdier

I form av materielle strukturer og som immaterielle tradisjoner, verdier og praksiser, medvirker kulturarven til å skape identitet, innsikt, engasjement og en følelse av å høre til samt være med på å forme den kulturelle identiteten deres.

I frivillighetsmeldinga er en opptatt av å skape en sterk, selvstendig og mangfoldig frivillig sektor som representerer et demokrati preget av yringsfrihet der den enkelte får bruke ressursene sine og oppleve mestring i samspill med hverandre.

3.1 Det frivillige kulturliv - Demokratisk og kulturell deltakelse

I meldingen legges det vekt på at det frivillige kulturlivet er inngangen til kulturlivet for mange og at et sterkt frivillig kulturengasjement er en nødvendig føresetnad for det profesjonelle kulturlivet. Det blir videre sagt at det må legges til rette for et samspill mellom profesjonelle og det frivillige kulturlivet, og at det frivillige kulturlivet må få gode rammevilkår. I denne sammenhengen pekes det også på UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven (2003).³

Kulturpolitikk, blir det understreket, er derfor nødvendig for å gi et bredere og mer mangfoldig kulturtilbud.

Folk deltar direkte eller indirekte i å utforme beslutninger gjennom å engasjere seg i foreningsliv og frivillig kulturliv, ytre seg i ulike offentlige kanaler etc. Ifølge meldingen er det grunn til å tro at tradisjonen for brei politisk deltaking i Norge blir ført videre,

³Språk, utøvande kunst, sosiale skikkar, tradisjonshandverk, ritual, kunnskap og dugleikar knytte til naturen er eksempel på immateriell kulturarv.

men at deltakelsen i større grad utspiller seg på andre og mer flyktige arenaer enn før. Demokratisk medvirkning gjennom organisasjoner og foreninger er dermed en kilde til å utvikle sosial kapital.

Også frivillighetsmeldinga fremhever at frivilligheten er et sted for medvirkning og samfunnsdeltakelse, og det pekes på at frivillighet skaper engasjement, fellesskap, inkludering og kulturell demokratisk innsikt. Deltakelse og frivillig innsats bidrar til å sikre den felles kulturarven vår, heter det i meldinga. Derfor vil regjeringa medvirke til at frivilligheten vokser fram nedenfra, at terskelen for frivillig deltakelse er lav, og at utviklingen skjer på egne premisser.

For et senter for immaterielt kulturarv vil det være mål å stimulere til økt deltaking i felles aktiviteter bygdene frivillig vil ta vare på. Dette er viktig i ei tid der frivilligheten er i endring. Metoden senteret vil bruke er en tilrettelagt bolyst-metodikk som er utviklet i Steinkjer kommune

3.2 Nasjonale kulturpolitiske mål

Gjennom å sette nasjonale kulturpolitiske mål ønsker regjeringa å fokusere på mål som:

- Fremmer dannelse og kritisk refleksjon
- Tar vare på og formidler kulturarv
- Skaper og formidler et kulturtilbud som blir opplevd som relevant, og som representerer befolkningen
- Er tilgjengelig for alle og oppmuntrer den enkelte til å oppleve og delta i kulturaktiviteter
- Tilbyr møteplasser og bygger fellesskap
- Fornyer seg og viser evne til omstilling
- Har internasjonal gjennomslagskraft og fremmer interkulturell forståelse

Når det gjelder *dannelse og kritisk refleksjon* peker meldinga at kulturvirksomheter som arkiv, bibliotek og museum kan fremme tillit, autentisitet og relevans. Aktører i kulturlivet kan utgjøre en positiv kraft, være en motvekt mot fragmentering av den offentlige samtalen og medvirke til å utløse teknologiens potensial for å gjøre kulturtilbud tilgjengelige for flere. Kulturlivet skal vekke engasjement blant folk og legge til rette for meningsbryting og et mangfold av ytringer blir det sagt i meldinga.

Når det gjelder å *ta vare på og formidle kulturarv* blir det pekt på at materielle og immaterielle vitnemål om fortida gir referanserammer og orienteringspunkt for menneske og samfunn i nåtida. Det er lettere å forklare og forstå samtida når vi kan dokumentere, formidle og lære hvordan samfunnet og kulturen har utvikla seg. Det blir også sagt at kunnskap om fortida gir et tryggere blikk mot framtida.

Her oppsummerer meldinga altså med at kulturarvmaterialet sammen med språk og annen immateriell kulturarv utgjør det kollektive samfunnsminnet vårt og at både immateriell og materiell kulturarv er kilder til identitet og kunnskap med forankring i historien. Tradisjoner og gjenstander er sårbare kildegrunnlag, blir det sagt, og må tas vare på og vernes. I et globalt kultur mangfoldsperspektiv blir det i meldinga sagt tydelig at myndighetene har et ansvar for å føre videre og utvikle Norges felles kulturarv som en del av det globale kultur mangfoldet.

Derfor blir det stadig viktigere å gjøre tilgjengelig og formidle kulturarven. I dette arbeidet er både dokumentasjon og vern gjennom bruk viktig. Her viser meldingen til at flere organisasjoner arbeider for å dokumentere og føre videre levende immateriell kulturarv og at Kunnskapen blir praktisert og ført videre gjennom kreative uttrykksmåter som handverk, musikk, dans, mattradisjoner, ritual og muntlige fortellinger.

Når det gjelder *relevans og representativitet* sier meldingen at ønsket om å sikre lokal, regional og nasjonal kultur ikke står i motsetning til et ønske om å ta del i den globale kulturutvekslinga.

En kulturnasjon må ta vare på kulturarven sin, ikke som en enhetlig og konstant størrelse, men som noe som alltid er i vekst i takt med at samfunnet og befolkningen endrer seg - en dynamisk prosess med stadig utvidelse av mangfoldet av uttrykksformer. Her pekes det også på at det i tida framover vil være avgjørende å lykkes med inkludering. Målet være at de som flytter til Norge kjenner seg hjemme i det samfunnet de blir en del av. Kultur livet kan spille en sentral rolle, fordi kultur handler om identitet, og fordi kultur er en arena for felles opplevelser.

I meldinga framsnakkes det frivillige kultur livet sin rolle som fremmer av *deltakelse* og egenaktivitet. Her snakkes det også om betydningen av *møteplasser og fellesskap* og at det skal legges til rette for opplevelser som skaper felles referanser og bygger solide fellesskap. I meldinga menes det at det er nødvendig å tenke nytt om framtidige møteplasser for å understøtte eller skape samhold.

Innen *kunstfeltet* sier vi meldingen at det innen noen kunstområder har etablert seg et mellom institusjoner og det såkalte frie feltet. Mens institusjoner innen de ulike kunstområdene (f.eks. kunstmuseum, orkester eller teater) tradisjonelt er blitt forvalta med tildeling av midler direkte fra egen post på Kulturdepartementets budsjett, er det Norsk kulturråds tilskuddsordning som har vært den viktigste finansielle forutsetningen for aktørene uten fast institusjonstilknytning. I meldinga blir det bebudet at det framover vil være behov for å se nærmere på dynamikken mellom disse to forvaltningsstrukturene, og at de ulike kunstområdene i større grad bør ses under ett. Under prioriteringer og videre oppfølging blir det sagt at en vil vurdere virkemiddel som stimulerer til mer samspill mellom profesjonelle kunstnere og det frivillige kultur livet

Her kan det kommenteres at vårt nye nettverksenter kan være en måte å nå tak i nye grupper og kulturuttrykk som ikke er institusjonaliserte – og ikke har hatt rammer til å utvikle seg tidligere.

I meldingen gjøres det et poeng av at bruk av digitale løsninger gjør det mulig å se for seg at alle kan få tilgang til det same kunnskapsgrunnlaget, noe som støtter opp om et viktig demokratisk prinsipp. Digitale løsninger vil i tillegg kunne gi bedre tilgang på informasjon og kulturarv som grunnlag for forskning, undervisning, innovasjon og produktutvikling. Her er meldingen tydelig på at det er nødvendig at rettighetene til de som har skapt materialet eller investert i produksjonen, bli sikret på en god måte.

Noen tiltak:

- Medvirke til en kultur for åpenhet, transparens og deling i kultursektoren
- Ta vare på, gjøre tilgjengelig og formidle digitalt skapt kulturarvmateriale
- Videreutvikle bransjen og støtteapparatet rundt utøvende og skapende kunstnere og gjennom dette medvirke til at kunst og kultur fra Norge når et større publikum, nasjonalt og internasjonalt
- Gi tilskott til etablerte kulturinstitusjoner og prosjekt for å teste ut nye metoder og modeller med vekt på digital formidling
- Målrette tilskuddsmidler og mobilisere det frivillige kulturlivet for å stimulere til økt kulturell deltakelse
- Legge til rette for at kunnskap om samene og nasjonale minoriteter blir formidla over hele landet
- Medvirke til at kunsten og kulturen til samene og nasjonale minoriteter i større grad blir en del av kulturlivet i hele Norge som alle skal ha mulighet til å oppleve
- Oppfordre kulturinstitusjoner til å vurdere sitt eget handlingsrom for formidling av samiske uttrykk, samarbeid med samiske aktører og tilhørende behov for kompetanse- og kunnskapsbygging
- Legge til rette for forskning og kompetanseutvikling på kulturfeltet og sikre tilfanget av relevant statistikk av høy kvalitet
- Finansiere langsiktig forskning av høy kvalitet, og sørge for at det blir gjennomført evalueringer, utgreiinger og forskingsprosjekt av mer avgrensa karakter

I frivillighetsmeldinga legges det vekt på at politikken skal legge til rette for å skape mangfold og at skal legge til rette for økt deltakelse.

Som i kulturmeldinga blir det i frivillighetsmeldinga sagt at forskning og kunnskapsutvikling er et sentralt virkemiddel for å nå målene. Kunnskapsdepartementet har Forskingspolitikken til regjeringa er organisert etter sektorprinsippet. Kunnskapsdepartementet har det overordnede samordningsansvaret, mens det enkelte departementet har ansvar for forskings- og

kunnskapsutvikling innenfor eget ansvarsområde. Det enkelte departementet skal (slik frivillighetsmeldinga sier det):

1. ha oversikt over kunnskapsbehovene til sektoren
2. systematisk vurdere forskning som virkemiddel for å nå sektorpolitiske mål
3. bidra til forskning og kompetanseoppbygging for sektoren
4. sørge for forskning for politikkutforming og forvaltning
5. legge til rette for høy vitenskapelig kvalitet og relevans i forskningen
6. være bevisst på hvilken kanal en velger for forskningsfinansiering
7. samarbeide med andre departement
8. følge opp internasjonalt forskningssamarbeid innenfor sektoren

Dette underbygger også at en senter for immateriell kulturarv aktivt tar del i forsknings- og kunnskapsutviklingsaktiviteter i samarbeid med regionale og nasjonale FoU-miljø.

4. KARTLEGGINGER OG AKTIVITETER

Kartleggingen gjennomført i forprosjektet (Stene, 2017) er viktig og har dannet et nødvendig grunnlag for dette prosjektet.

4.1 Møter, drøftinger og idéskaping hos sammen med (fysiske møter og Skype-møte):

Nedenfor omtaler vi kort aktører det har vært møter med, deres hovedoppgaver og oppsummerte innspill fra møtene. Deretter vil i kapittel 3.2 presentere noen innspill som er kommet i møter eller seminar der disse aktørene sammen med en rekke andre aktører har deltatt.

Stiklestad Nasjonale Kultursenter

Hovedformål å formidle politiske, kulturelle og åndelig dimensjoner ved Olavsarven.

I kultursenterets virksomhet inngår helårlig middelalderformidling, Spelet om heilag Olav, utstillinger, skoletjeneste og kulturhusvirksomhet. Et stort folkemuseumsområde med 30 antikvariske bygninger inngår også i kultursenterets virksomhet.

Stiklestad Nasjonale Kultursenter er organisert som et aksjeselskap hvor Verdal kommune og Nord-Trøndelag fylkeskommune eier 50 prosent av aksjene hver.

Siden 2004 har Stiklestad Nasjonale Kultursenter ansvar for drift av konsolidert museum i søndre del av Nord-Trøndelag, som i tillegg til virksomheten på Stiklestad består av Egge museum, Stjørdal museum, Levanger Fotomuseum og Nils Aas Kunstverksted.

SNK og SH har i pr. 1.1.2017 79 ansatte og årlig besøker rundt 160 000 mennesker de fem museumsenhetene.

Saemien Sitje

Organisasjonen Saemien Sijte ble etablert som en kulturforening i 1964 og hadde i startfasen som hovedmål å realisere planen om et samisk kulturhus med en samling av bruksting, samiske bygninger, duedtie/sløyd og andre ting av kulturell og historisk interesse som kunne gi et bilde av sørsamisk liv og historie. Huset skulle også være en møteplass og en arena for aktiviteter.

Den 01.01.2006 ble foreningen Saemien Sijte omorganisert til en stiftelse og en kulturforening. Stiftelsen Saemien Sijte står for den daglige driften av virksomheten, er arbeidsgiver for de ansatte og eier av bygget. Kulturforeningen eier biblioteksbøker og utstillingsformål, som er anskaffet før stiftelsen ble opprettet. Kulturforeningen skal

blant annet komme med ideer og ønsker til stiftelsens virksomhet. Kulturforeningen arrangerer også egne aktiviteter.

Norges Husflidslag

Norges Husflidslag er en kultur- og interesseorganisasjon innen kulturvern, handlingsbåren kunnskap og næringshusflid. Stiftet i 1910, og har 24 000 medlemmer over hele landet.

Medlemmene er fordelt på gruppene lokallag, husflidsbutikker og husflidshåndverkere.

Hovedkontoret ligger i Oslo og organisasjonen har 28 ansatte, hvorav 18 har sin daglige arbeidsplass ute i fylkene.

De har kurs i bunadstilvirkning, smiing, veving, tredreiing og mye mer, og de fleste av kursene skjer i regi av lokallagene. Disse har til sammen 60 000 studietimer i husflid årlig, organisert gjennom Studieforbundet kultur og tradisjon.

Satsingen på barn og unge, Ung Husflid, finnes i et stadig økende antall, og per i dag har 126 lokallag dette tilbudet. Ung Husflid har sin egen nettside, unghusflid.no.

Tidsskriftet [Norsk Husflid](#) utgis av Norges Husflidslag 5 ganger i året, og er et ledende kulturtidsskrift og fagblad om husflid og håndverk.

Norges Husflidslag er akkreditert som rådgivende organ for UNESCO.

Norges Husflidslag er støttet av Norsk Kulturråd.

Midtnorsk fortellerforum

Midtnorsk Fortellerforum ble stiftet 21. mai i 2007 på Bybroen Antikvariat i Trondheim. Midtnorsk Fortellerforum skal arbeide for å:

- skape en arena for å høre, se og oppleve muntlige fortellinger
- skape et møtested for muntlige fortellere – profesjonelle og amatører
- skape en arena for å fortelle og for å utvikle fortellerkompetanse.

Midtnorsk fortellerforum ønsker å holde den gamle fortellertradisjonen levende. Fortellinger kan være så mangt – eventyr, myter, sagn, sanne historier og skrøner – fra fortid, nåtid og framtid – morsomme, triste, kloke og rare.

Norsk Håndverksinstitutt

Norsk håndverksinstitutt arbeider med å dokumentere, bevare og fremme tradisjonelt håndverk som kunnskap, kultur og yrke samt øke samfunnets kjennskap til og respekt for håndverkstradisjoner, i tråd med UNESCOs konvensjon om vern av den

immaterielle kulturarven og er særlig opptatt av å fremme et helhetlig perspektiv på immateriell kulturarv.

Egge museum

Egge Museum er en del av Stiklestad Nasjonale Kultursenter AS, som består av en konsolidering av Stjørdal Museum, Levanger Museum, Stiklestad Nasjonale Kultursenter, Nils Aas kunstverksted og Egge Museum. SNK har ansvaret for drifta av Egge Museum, mens alle bygningene eies av stiftelsen Egge Museum. Museet forvalter et enestående kultur- og naturhistorisk område med kulturminner fra hele vår historie. Museet skal ivareta generelle museumsfunksjoner for hele Steinkjer Kommune. Museet i løpet av årene vokst, og per i dag har vi ansvar for 27 bygninger, rundt 900 mål kulturlandskap, et 40 talls kulturminner, elv, skog, beitemark, dyr, åker og et stort nettverk av turstier.

Innspill til refleksjon og ideer fra samtalepartnerne – resultat av dialoger

- Viktig at immateriell kulturarv får et løft
- Bevissthet om skillet og overgangene mellom immateriell og materiell kulturarv
- Fokus på tradisjon i bruk
- Fortellertradisjon
- Kunstuttrykk
- En må synliggjøre hva som er behovet – og mulige synergieffekter
- Satse på samarbeidsprosjekt
- Senterets rolle er å være kjerne i et nettverk
- Synliggjøre nytte og merverdi
- Satse på bredde, men med ulik tyngde og vinkling
- Handverkstradisjoner
- Bruke ressurser der det er behov
- Innsamling av immateriell kulturarv
- Digital formidling av immateriell kulturarv
- Koble folk på – skape forståelse, skape erfaringer.
- Bærekraft – menneskeverd – demokratisering av kunnskap
- Den kulturelle skolesekken
 - en HUB for kulturvernsatsing
- Barn og unge
- Invitere til deltakelse
- Bygge legitimitet
- Skaffe seg kapasitet
- Nå et større publikum
- Satse på og åpne opp for frivilligheten
- Husflidhåndverkere – næring
- Bygge og vedlikeholde nettverk

- «Utryddingstrua» lokale tradisjoner – identifisere, opprettholde, styrke, opplæring
- Kursvirksomhet

4.1.1 Innspill fra ulike arrangement

A) Innspill fra idé- og strategimøte Stiftelsen Hilmar Alexandersen

Muligheter knyttet til Hilmarfestivalen:

- Holde folkemusikken i kjernen
- Weidemann
- Kulturvernområdet – fiolinbyggerkurs, evt i samarbeid med etablerte miljøer
- Omdømmebygging og styrking av merkevaren «Hilmarfestivalen»
- Forankringsarbeid, også politisk
- Møte mellom folk: Gjøre noe i lag, kursvirksomhet viktig – styrken ligger i møtet mellom mennesker og levende tradisjoner
- Kursing vil gjøre det mulig å utøve og ivareta immateriell kulturarv
- Vi må nå ut for å fange folks interesse, og sørge for å gjøre det dagsaktuelt og interessant
- Formidling og historiefortelling vil bli viktig
- Vi kan fortsatt drive festivalen på dugnad, men den må være i konstant utvikling og være dagsaktuell, ikke stivne i sin form, vi trenger kanskje å bryte noen tradisjoner.
- Trekke linjene: Historisk sammenheng – Dokumentasjon – Utøve/gjøre – Formidle
- Gjøre Hilmarfestivalen til en bredere Kulturfestival, innlemme f.eks. Strikkefestivalen.
- Vi må sette samarbeid i system, for eksempel ifht Stiklestad (inkludere i Lysvandringen)
- Hilmarfestivalen kan også samarbeide tettere med det samiske miljøet, samisk folkemusikk/tradisjoner.
- Midtnorsk Senter for folkemusikk – kan bli/være starten på Senter for immateriell
- Midtnorsk Senter for folkemusikk er ikke den samme som for Hilmarfestivalen
- Midtnorsk Senter for folkemusikk skal skaffe arbeid til utøvere og samtidig være en arena. Det må finnes og vedlikeholdes et miljø, og her er dansen sentral. Målet for Midtnorsk Senter for folkemusikk er å styrke arrangører, hjelpe profesjonelle utøvere og styrke folkedansen.

Muligheter/Styrker:

- Arrangere dansekvelder
- Trekke veksler på Møre
- Bruke Immateriell kulturarv til å tygge mer på hva Midtnorsk Senter for folkemusikk er og kan bli
- Tenke overordnede strukturer for å styrke det lokale

- Sette de lokale arrangørene i stand til å ta vare på den immaterielle kulturarven – lage en modell for dette
- Ha kontaktpersoner som må kartlegge og stimulere miljøet, men også lære selvledelse
- Få en akademisk interesse/fagmiljø inn mot immateriell kulturarv
- Gir Nordlek et potensiale for dette? Stort nettverk innen Norden, hvordan skape legitimitet/omdømme?
- Finne ut hva de profesjonelle utøverne FAKTISK trenger, og hvordan vi kan styrke arrangører ifht det.

ORGANISERING, KOMPETANSE OG ØKONOMI – må gjennomgås og konkretiseres

- HILMART: En tilleggsdimensjon til Hilmarfestivalen, en slags møteplass i møteplassen – skal det fortsette slik?
- Folkjazzscena og Immateriell kulturarv

Workshops somr reiser rundt, søke et større publikum, finne samarbeidspartnere innen de ulike miljøene. Kan også lage turnéer som inkluderer andre sjangre (formidling/fortelling?), som gir merverdi for publikum. Fortelling er et domene innen Immateriell kulturarv.

- Internasjonalt, digitalt samspill med tradisjonsmusikk fra hele verden.
- Eksportprosjekt – det autentisk norske.
- Fortellerkunst og håndverk, hva dukker opp nedenfra, fra folket/grunnplanet?
- Koke litt mer ned til et produkt man faktisk kan selge.

Oppsummering/Gullkorn:

- Prosessen på Henning har gitt en metodikk for hvordan lokalsamfunn kan kartlegge immateriell kulturarv – altså har senteret allerede en tilgjengelig metodikk for lokal kartlegging.
- Senterets funksjoner, struktur, arbeidsområder:
 - Politikk, attraktivitet, bosetning – skape et diskusjonsmiljø, ref Stiklestad: Hvordan kan vi ta vare på norsk Immateriell kulturarv uten å skape fremmedfrykt eller lukke samfunnet for påvirkning og videreutvikling?
 - HVEM sin immaterielle kulturarv er det man skal ta vare på?
 - Hva er samfunnsfunksjonen til den immaterielle kulturarven – og til senteret?
 - Arrangere verdidebatter
 - Hvor kommer det norske fra? Ref: _ Import av bunadsstoffer, Pols (polsk dans) m.m.
- Samarbeidsavtaler og strategiske partnerskap, grunnfondsinnskytere?

- Det er viktig for de ulike deltakerne å bli/være synlige, også i prosessene frem mot opprettelse av et Senter for immateriell kulturarv.

B) Seminar om vern av immateriell kulturarv, Treng vi eit regionalt senter?

Arrangert i forbindelse med Hilmarfestivalen 7.november 2018. Her var det innlegg fra Stiftinga, Steinkjer kommune, Samien Sitje, Stiklestad Nasjonale Kultursenter, Norsk håndverksinstitutt, Norges Husflidslag, Sagomuseet i Ljungby. Med bakgrunn i disse innleggene ble det gjennomført en fri diskusjon med deltakerne og innlederne.

- Møteplasser – skape møteplasser, ikke bare i tradisjonell betydning, gjerne virtuelle.
- Viktig at aktiviteten er nysgjerrighetsskapende og har aktualitet.
- Viktig med arbeidsplasser.
- Et operativt nettverksenter. Utvikle og arrangere seminarer i fellesskap.
- Fagkunnskap må være lett tilgjengelig, og en bør ha tilgang til fagkunnskap hos ulike aktører.
- Det å arbeide «Bottom- up» – vil vise eksistensberettigelse og skape legitimitet. Aktivitet kommer nedenfra.
- Selv senteret har en base må en fokusere på «Sted i mellommenneskelig forstand».
- Håndverkerne mere med.
- Hvem er interessentene
- Hvilke oppgaver skal legges til senteret
- Helhet er viktig
- Stiftelsen Hilmar Alexandersen er rigget for å drifte et slikt senter. Noen må stå for strukturen
- For å skape nysgjerrighet er det viktig å formidle - Bruke språk og kroppsspråk
- Satse på og etterspørre frivilligheten i lag og foreninger
- Bruk av innsamlet kunnskap
- Hvor stort skal vi tenke – kan vi tenke internasjonalt
- Smeltesigel for å møtes
- Hjelp oss til å tenke over hva som er viktig og mindre viktig.
- Hvor er det ledig plass?
- Fortellere
- Kunnskap og formidlig
- Fortellinger fra andre kulturer
- Skolens rolle og behov – helheten
- Hvordan kan senteret styrke, synliggjøre og benytte den kulturelle skolesekken
- Behov for strukturer og oversikter.

5. KONKLUSJON

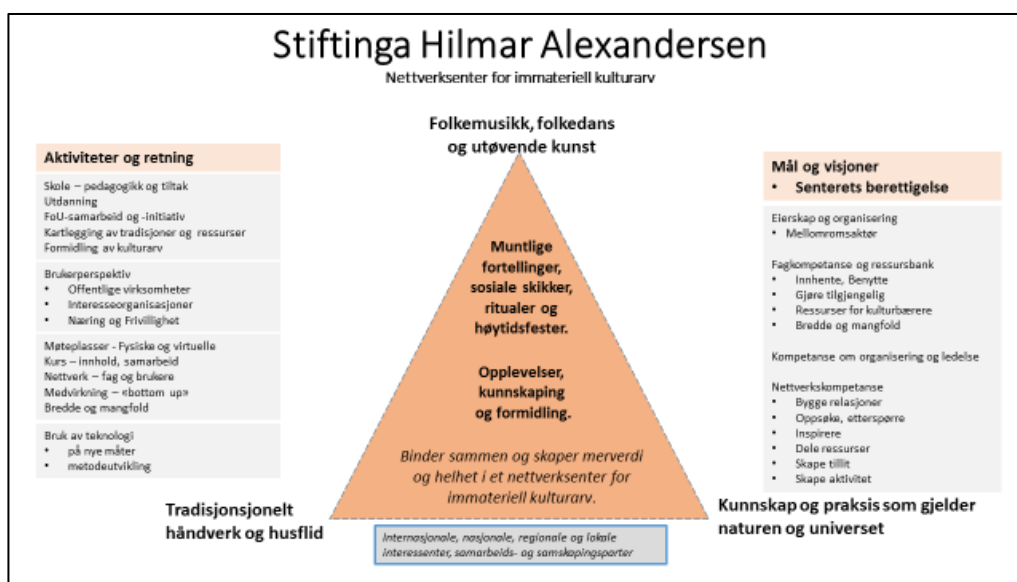
Etter å ha gjennomført møter, prosesser og analyser av ulike innspill konkluderer vi med at det kan etableres et nettverksenter for immateriell kulturarv med Stiftelsen Hilmar Alexandersen som vertskap og i en rolle som mellomromsaktør.

5.1 Nettverksenter for immateriell kulturarv

Gjennom å fokusere på muntlige fortellinger, sosiale skikker, ritual og høgtidsfester samt opplevelser, kunnskaping og formidling vil et nettverksenter for immateriell kulturarv kunne binde sammen og skape merverdi og helhet også i arbeidet med

- Folkemusikk og folkedans (der en også vil inkludere utøvende kunst fra andre områder)
- Tradisjonelt håndverk og husflid
- Kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet

I nettverksenteret vil det være en ambisjon å etablere, utvikle og benytte internasjonale, nasjonale, regionale og lokaleinteressenter, samarbeids- og samskapingspartner i arbeidet med å skape et bærekraftig senter for immateriell kulturarv.

Figur 5.1 Nettverksenter for immateriell kulturarv

5.1.1 Senterets berettigelse

Det er et behov for koordinering av arbeid med immateriell kulturarv og lærings- og delingsarenaer. Rollen til et slikt senter blir å være et permanent nav som kan etterspørre behov, kompetanser og ideer, og fylle ut mellomrommene mellom de ulike aktørene – både mellom enkeltaktører (organisasjoner, institusjoner, næringsaktører og frivilligheten) og mellom forvaltningsnivåene (nasjonal, regionalt, lokalt). Behovet for, og berettigelsen av et slikt senter, er tett koblet til beskrivelser og prioriteringer i de to stortingsmeldingene omtalt i kapittel 3.

5.1.2 Visjon og mål

Visjon

Å styrke møteplasser, lokalsamfunn og tradisjonsbærere gjennom å stimulere til økt bruk av immateriell kulturarv.

Mål

Synliggjøre og utvikle samarbeid, aktiviteter og kompetanse i og mellom allerede eksisterende organisasjoner som arbeider for feltet.

Stimulere til aktiviteter i lokalsamfunn og i samfunnet for øvrig som styrker deltakelse, identitet og åpenhet for tradisjonelle kulturuttrykk og for at kulturuttrykk alltid er i endring.

5.1.3 Eierskap og organisering

Eierskap

Den formelle eier av Nettverksenter for immateriell kulturarv er Stiftinga Hilmar Alexandersen.

Senterets arbeid vil måtte preges av å influere på andres atferd – å være en nettverksentreprenør og mellomromsaktør. Dette gir direkte føringer for å tenke i retning av samarbeid/nettverk, samstyring og samproduksjon (co-creation) som verdiskapingsressurser og -driveere og sentrale kompetanseområder.

Fellesnevneren for arbeidet til nettverksentreprenøren er å koordinere, skape muligheter og få ting til å skje, og det er utledet tre kritiske egenskaper og roller for nettverksentreprenører:

- Mellomromsrollen er knyttet til det å få bedriftene/aktørene til å møtes og at de riktige bedriftene/aktørene møtes.
- Mekleroppgaven er arbeidet med å skape en gjensidig forståelse for temaet og oppgavene.
- Kunnskapsfunksjonen er å sørge for at de riktige arbeidsoppgavene blir satt på dagsorden til rett tid og sørge for at arbeidet bringes framover.

Det utvikles egne avtaler mellom stiftinga og de aktørene som skal samarbeide om å utvikle nettverkssenteret og arbeidet med immateriell kulturarv for å sikre forpliktelser og tilgang til faglige ressurser samt samarbeid om å utvikle tiltak.

Organisering

Senter etableres i tilknytning til Stiftinga Hilmar Alexandersen som har brei erfaring og vist seg både levedyktig og utviklingsorientert i arbeidet med Hilmarfestivalen og Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans. Stiftinga er et egnet miljø å bygge videre på for et nettverkssenter for immateriell kulturarv der rollen som et samarbeidssenter har som ambisjon å gjøre andre gode gjennom kunnskap, møteplasser og aktiviteter.

Spesielt viktig vil det være å styrke frivilligheten. Senteret vil ha samarbeid og samhandling med frivilligheten, ulike kunnskapsmiljø, næringslivet og ulike offentlige og politiske institusjoner.

Senteret etableres med en langsiktig (varig) perspektiv der det langsiktige arbeidet forutsetter tilstrekkelige ressurser og kjernekompetanser og at disse utvikles og sikres. Driften av senteret skal ikke baseres på prosjektfinansiering, men det er et mål å utvikle interne og eksternt rettede prosjekter til målrettede utviklingsoppgaver.

Rundt et slikt senter bør det etableres fagråd og sikre politisk forankring gjennom representasjon. Om dette skal være rådgivende eller styrende organer må avklares når med vet realitetene og premisene for et senter. Her vil det også kunne stilles premisser fra eventuelle finansiører.

Bemanning

Vi har lagt til grunn at kjernen i senteret er å fokusere på muntlige fortellinger, sosiale skikker, ritualer og høgtidsfester samt opplevelser, kunnskaping og formidling av immateriell kulturarv for å binde sammen og skape merverdi og helhet i arbeidet med

- Folkemusikk og folkedans (utøvende kunst)
- Tradisjonsjonelt håndverk og husflid
- Kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet

I oppstarten av senteret vil det være viktig å fokusere på å etablere kompetanse og kjerneaktiviteter som faglig og metodisk kan håndtere muntlige fortellinger og formidling etc. Her kan senteret lære mye av Sagomuseet i Ljungby i Sverige, som det er etablert kontakt med og som har uttalt at de ønsker et samarbeid. Det vil være nødvendig å samle inn oversikter over tradisjoner, tradisjonsbærere,

fortellere og fortellinger i samarbeid med samarbeidsparter og frivilligheten for snarlig å bli synlig på dette området.

De øvrige tre områdene 1) Folkemusikk og folkedans (utøvende kunst), 2) Tradisjonelt håndverk og husflid og 3) Kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet må ta utgangspunkt i erfaringer, kompetanser og behov hos samarbeidspartene. Her er det nødvendig at en i samarbeid prioriterer områder som vil utfordre, utnytte og styrke kjerneaktiviteten i senteret samt som bidrar til formidling og synliggjøring av samarbeidspartenes arbeid med immateriell kulturarv. Det er nødvendig å synliggjøre relevante kompetanser og ressurser de enkelte samarbeidsparter disponerer og avklare hvordan ressurser kan deles og utvikles. Fokuset er både å mobilisere, samle kunnskap, skape aktivitet og utvikle gode prosjekt.

I en startfase vurderes et omfang på tre til fire årsverk som en fast kjernebemanning som faglig og metodisk kan håndtere muntlige fortellinger, kobling til de øvrige fagområdene og formidling etc. Denne gruppen bør minst bestå av en fagutvikler, en prosjektutvikler og en mer utøvende person. Det vil også være samkjøringsmulighet mellom de ulike avdelingene i senteret.

I tillegg til disse stillingene vil de stillingene som i dag er i Stiftinga Hilmar Alexandersen inngå i senteret. Senteret må ha en egne merkantil enhet (kontorleder).

5.1.4 Fagkompetanse og ressursbank

For at senteret skal inneha eller disponere tilstrekkelig fagkompetanse og fungere som ressursbank bør senteret:

- Innhente, benytte, synliggjøre og gjøre tilgjengelig kompetanser fra samarbeidsparter, institusjoner og kunnskapsmiljø/FoU-miljø
- Gjøre immateriell kulturarv synlig og tilgjengelig. Være et levende og sosialt fellesskap for medvirkning
- Ressurser for kulturbærere. En kurator – møtested mellom ulike kunstformer – og med mangfoldig produksjonskompetanse
- Bredde og mangfold - Et regionalt kompetansesenter - med sterk lokal forankring og nasjonal bredde

5.1.5 Kompetanse om organisering og ledelse

Ledelse, styring og organisering blir en kritiske side ved drift av et slikt senter. Det å få noe til å skje i et nettverksbasert samarbeid kommer ikke av seg selv. Samstyring innebærer pr. definisjon ikke-hierarkiske relasjoner, og man snakker primært om deltagere (ikke ansatte). Fokuset er de mekanismene som fører til aktivitet og

resultater. Den grunnleggende utfordring er at all samstyring og samarbeid i nettverk baseres på frivillighet. I praksis vil det si at enhver kan trekke seg fra samarbeidet hvis det ikke oppleves OK.

Det kan skilles mellom *ledelse i samarbeid* og *ledelse av samarbeid*. Det er spesielt tre områder hvor det er grunnleggende behov for *ledelse i samarbeid* 1) kommunikasjon og kunnskapsdeling 2) etablering av felles hensikter og mål og 3) bygging av tillit mellom deltagerne. Alle disse område er grunnleggende for samarbeid og (sam)handling.

Ved *ledelse av samarbeid* blir det viktig hvem som ivaretar posisjonene som ledere. Dette er ikke noen selvfølgelig sak i samstyringsstrukturer hvor det er fravær av hierarki. Hvem som leder har noe med hvilke ressurser man bringer inn. Fire typer ressurser er sentrale i et nettverk: 1) en primus motor (en drivende kraft), 2) (intern) politisk innflytelse, 3) teknisk innflytelse og 4) administrativ kapasitet.

I tillegg blir strukturering av samarbeidet – organiseringen – viktig. Dette er en slags systembasert forsøk på styring og påvirkning. Det innebærer klassisk organisering og gruppering av oppgaver, men også prosessdesign: hvordan prosessene innad i nettverket legges til rette. I prosessarbeidet snakkes det om roller som samarbeidstjener, interessemegler og samarbeidskatalysator.

Utfordringene for ledelse av et slikt senter er frivillighet og asymmetriske maktstrukturer, den ytre konteksten (ting endrer seg) og behovet for å legitimere samarbeidet gjennom resultater.

Nøkkelen til om et slikt senter lykkes ligger i stor grad i om det er rigget med de riktige ressursene. Ledelse blir grunnleggende for å skape tillit og legge grunnlaget for all annen aktivitet.

5.1.6 Nettverkskompetanse

Senteret må ha brei nettverkskompetanse knyttet til arbeidet med aktører som arbeider innen feltet. Dette innebærer bl.a.:

- Evne til og kunnskap om å bygge relasjoner
- Oppsøke og etterspørre kunnskap om immateriell kulturarv
- Inspirere til satsing på å samle, dele og formidle
- Dele ressurser på nye og innovative måter
- Skape tillit til senterets arbeid for fellesskapet
- Skape aktivitet som synliggjør både senteret og samarbeidspartenes arbeid med immateriell kulturarv

5.2 Aktiviteter og retning

5.2.1 Hvem er senteret til for

Senteret må ha et tydelig brukerperspektiv der en både etterspør, verdsetter og inviterer til medvirkning og samarbeid med et bredt spekter av aktører – både organiserte virksomheter og enkeltaktører.

- Offentlige virksomheter
- Interesseorganisasjoner
- Lag og foreninger
- Næringsliv
- Frivillighet

5.2.2 Aktiviteter og metoder

Senteret vil initiere, legg til rette for og gjennomfør tiltak – alene og sammen med andre for å synliggjøre og formidle kunnskap og metoder for å arbeide med immateriell kulturarv.

- Møteplasser - Fysiske og virtuelle
- Kurs – innhold, samarbeid
- Nettverk – fag og brukere
- Medvirkning – «bottom up»
- Brede og mangfold

5.2.3 Utdanning, formidling og synliggjøring

For nettverksenteret er det nødvendig og viktig å etablere og utvikle en sterk kobling til både brukere, kunnskaps- og kulturbærere, formidlere innen:

- Skole – pedagogikk og tiltak
- Utdanning
- FoU-samarbeid og -initiativ
- Kartlegging av tradisjoner og ressurser
- Formidling av kulturarv

5.2.4 Anvendelse av teknologi og teknologiske løsninger

Bruk av teknologi for synliggjøring, formidling, skape tjenester og opplevelser innen immateriell kulturarv.

- Digital kurator
- Visningsrom
- Distribuerte løsninger
- Teste ut nye løsninger og formidling på nye måter
- Metodeutvikling

5.3 Oppstart – pilotprosjekt

For å komme i gang med senterets arbeid bør en vurdere å starte med og søke støtte til et pilotprosjekt der innhenting, tilrettelegging for synliggjøring, utvikling og formidling av fortellinger knyttet til innsatsområder står sentralt. Et slikt pilotprosjekt bør inneholde innsats fra samarbeidsparter, utvikling og utprøving av fortellinger og metodikk for bruk av fortellinger som uttrykk for immateriell kulturarv. Det er også viktig å teste ut hvordan en kan koble fortellinger til formidling av materiell kulturarv.

LITTERATURLISTE

Bakka, E., & Stranden, M. (2013). Vern av tradisjonsdans. I E. Falk & D. Feldborg (red.), *Leve kulturarven!* Trondheim: Museumsforlaget.

Berkaak, O. A. (2010). *UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarv: en analyse*: Den norske UNESCO-kommisjonen.

Bjerkem, J. E., Andersen, L. K., & Martinsen, V. (2004). *Forteljingas pedagogikk: folkedikting før og no*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Carlson, E., & Sletterød, N. A. (2010). En utforskende teoretisering av virkemiddelet nettverkssentreprenører i VRI Trøndelag. I M. Stene (red.), *Forskning Trøndelag 2010*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.

Ekmann, L. (2010). *Å skape bygda: en studie av et kulturprosjekt i Malm i Nord-Trøndelag*. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Geografisk institutt.

Falk, E. (2013). Det levende håndverket. I E. Falk & D. Feldborg (red.), *Leve kulturarven!* Trondheim: Museumsforlaget.

Holm, A. (2016). *Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen. Suksessfaktoren i by- og tettstedsutviklingsprosjekter med fokus på vern og ny bruk av eldre bygninger*. Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR/Høgskolen i Oslo og Akershus.

Knudsen, H., Flåten, B.-T., Falkenberg, J., Holbek, J., Johnsen, Å., & Stensaker, I. G. (2015). *Strategisk ledelse*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Lønning, D. J. (2007). *Fridomen til å skapa: alternative historier om nyskaping og bygdeutvikling*. Ås: Universitetet for miljø og biovitenskap.

Rambøl Management Consulting. (2012). *Utredning om økonomisk verdiskaping med grunnlag i kulturminner*. Oslo: Rambøl Management Consulting.

Riksantikvaren. (2011). *Kulturminner i bruk; verdi, vekst og vern. Verdiskapingsprogrammet på kulturarvområdet 2006-2010. Sluttrapport*. Oslo: Riksantikvaren.

Roland, S. (2013). Om å forstå spelereglane. I E. Falk & D. Feldborg (red.), *Leve kulturarven!* Trondheim: Museumsforlaget.

Sletterød, N. A., & Carlson, E. (2014). Nettverkssentreprenører i VRI Trøndelag. I M. Stene (red.), *Forskning Trøndelag 2013*. Bergen: Fagbokforlaget.

St. meld. 16 (2004-2005). (2005). *Leve med kulturminner*. Oslo: Miljøverndepartementet.

St. meld 8 (2018-2019). *Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida*. Kulturdepartementet.

St. meld 10 (2018-2019). *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig*. Kulturdepartementet.

Stene, M. (2017). Forprosjekt: Midtnorsk senter for immateriell kulturarv: Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS. Arbeidsnotat 2017:107.

Stene, M. (2017). Ledelse av frivillige: Vanskelig og viktig. I O. Sæheim, J. Aardal & M. Stene (red.), *Hilmarfest i 10 år*. Steinkjer: Embla forlag/Stiftinga Hilmar Alexandersen.

Stene, M., & Lysø, R. (2016). *Kreativ næring - samarbeid og verdiskaping*. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.